

Az egyetemes egyház.

Efez: IV. 4. Egy test és egy lélek vagytok, miképen hogy a ti hivatalotoknak egy reménységére is hivattattatok.

E tétel azt az egységet fejezi ki, melynek célja a keresztényeket egymással összefűzni, abban az arányban, a mint vallásuk szellemétől áthatva s közös fejükkel tényleg összekapcsolva vannak. A keresztények egy testet alkotnak, s nem elkülönzött, egymástól független követői Krisztusnak, a kik magányosan járjanak saját útjaikon, elrejtve mások előtt hitüket, keblökbe zárva s nem éreztetve másokkal szeretetüket. Krisztus nem csak azért jött, hogy egy tant hirdessen, hanem hogy egy egyházat alapítson, egy vallási társulatot formáljon, egy szellemi községet szervezzen. Vallását az egész emberiség közkinccsül, közörömére, a hála és dicséret, az áldozat és munka közalapja gyanánt jelentette ki. E vallásnak az egész világra kiterjedő ügynek kell lennie, a melynek érdekében megszámlálhatlan tömegek szövetkezzenek, azt egyesített imáik, vágyaik, küzdelmeik és szenvedéseik által előmozdítván; a melyet egyik kor a másoknak átadja, s a mely minden nép és kor önzetlen és kegyes embereit magának megnyerje. Krisztus nem egyes egyének vezére. Az új szövetségben Krisztusnak tulajdonított elnevezések a legszorosabb és legbensőbb viszonyt fejezik ki azok között, kiket ő barátainak nevez. Krisztus a fő és a keresztények az ő teste — egymásnak élő tagjai. Amaz a szegletkő és ezek egy templom — rá, mint alapra felépítve — a szilárdságot és alakot annak különböző anyaga és részei czélszerű és helyes összeköttetése adván meg. Ő a pásztor, mi a nyáj. A keresztény vallás ennél fogva kiválóan társasági vallás, mely követőit egymás iránti szolgálatra kötelezi, keblökben a testvéri szeretetet felébreszti, azt kívánja, hogy a kereszténység fejlesztése és terjesztése érdekében kezet fogva munkáljanak, egyszóval: a hívőket lélekben és cselekedetben egy szerves egységgé forrasztja össze.

I. Előzetesen is föl lehet tenni, hogy azon vallásnak, melynek kútfeje az ember teremtője, kinek lényje szeretet, szükségképen társasági vallásnak kell lennie. Mert az ember természeténél fogva kiválóan társaságban élő lény.

Az emberiség minden nagy tényeit társaság hajtotta végre. Társaság környez minket életbe lépésünk pillanatában s ennek befolyása alatt állunk utolsó óránkig. Embertársaink karjai fogadnak születésünkör s ölelnek halálunkban. Az első és utolsó szó, melyet hallunk, emberi szó. Bölcsönktől sirunkig a társadalom kötelékei között élünk. A szeretésben és szeretetésben érzett boldogság, az egymás sorsában való részvétből származó öröm, a segély, melyet a gyermek és agg, a gyenge és beteg mások meleg rokonszenszében talál, a családi kör varázsa és ereje, a baráti társalgás élvezei, a testvéri bizalmasság édes érzése, azok a bámulatba ejtő vállalatok, melyek községek és nemzetek egyesített gondolatának és munkásságának köszönik lételüket, az irodalom, művészet, tudomány, törvény, vallás fénye, a mint ez egyik nemzedéktől a másiknak, egyik kortól a másiknak átadva nagyobb lesz, és sok más áldása az életnek, melyeknek elősorolására nincs idő — mindazt bizonyítják, hogy a midőn a mennyei Atya minket társas életre teremtett, ebben irántunk a legnagyobb jótéteményt tanusította.

A társadalom befolyását a maga tagjaira alig lehet megmérni. Néha egészen megsemmisíti az ember szabad működését. Az egyének csaknem szenvedőlegesen és öntudatlanul formáltak a környezet által, a melyben élnek. Minő meglepő példája a társadalom hatalmának az egyesek formálására a nemzedékről nemzedékre pontosan átszálló nemzeti jellemvonások! Mily kitörölhetlen vonásokat vés ez a befolyás az arcra és testalkotra, a vérmérsékletre és lelki hajlamokra! Mily számos testi, értelmi és erkölcsi bélyegvonásait hordozza minden ember azon népnek, a melynek kebelében született! A lelkek észrevétlenül, de bőven ömlenek át egymásba. Ez a szellemi kölcsönös egymásrahatás egyén és egyén között oly gyors, finom és erős, hogy egy pillantás, vagy egy hang elég arra, hogy a lelkek egymást megismerjék s egyik a másikkal gondolataiknak és indulataiknak egész sorát kicseréljék. A keblünkben szunyadó érzelmek munkás tevékenységre ébrednek, midőn körülöttünk másokban ugyanazon érzelmeket látjuk nyilatkozni. És a tömeg, az egyeseknek ezen egymásra hatása által, most nemes, majd

nemtelen irányban, oly lelkesültségre ragadtatik, a melyre rendes körülmények között teljesen képtelen.

A léleknek szélesebb körü működésre hivatottságát mutatja továbbá az a tulajdonsága, mely szerint nagy tettek után szomjuhozik s erre magának megfelelő tért keres a hazafiságban, mely minden korban és minden nép kebelében oly hatalmasan szokott nyilatkozni. A hazának ez a hő szeretete mily diadalmasan küzd a jelen civilizatiót jellemző önzés szűkkeblü befolyásai ellen is! Mindennap látunk embereket, a kik bár nem birnak rendkívüli tehetséggel, sem magas jellememelkedettséggel, mégis egész odaadással szentelik magokat azon község érdekeinek, a melyben élnek, büszkék dicsőségére, örvendenek győzelmeinek, megaláztatásában szintugy mint szerencséjében részt vesznek, fölvirágoztatására örömet feláldozzák saját javaikat, rajta csüngnek, ha vész környezi s oltalmazásában életőket kockára teszik. A nemzetöket ért gyalázat nagyobb fájdalmat okoz, mint saját személyök bántalmazása. Kitünő törvényhozóikat, hőseiket s nagy embereiket, tartozzanak bár azok megelőzött korszakokhoz s igy legyenek bár előttük ismeretlenek, csaknem istenitik s ugy tisztelik, mintha közvetlen elődeik volnának.

Sőt az emberi lélek működésének még a hazaszeretet ezen nemes szenvedélye sem nyújt elég tág mezőt. A z ember az emberiség életébe is bele éli magát. Ki nem tudja, hogy még a közönséges embereket is mennyire érdekli embertársaiknak sorsa, azoknak eseményei saját hazájuk határain túl messze is; rokonszenyük, figyelmök és reményök mennyire kiterjed s felkarol mindent, mit az emberek tesznek és szenvednek az egész földön? Miként lesznek az egyik világrész lakói a másik világrész lakóinak társaik, egymástól távol élő nemzetek egymásnak a küzdelemben és áldozatban szövetségesei s mily örömmel szemlélik a szabadság és miveltség terjedését bárhol a széles világon! Mily móhon olvasásuk ezerek és milliók a napi lapokat, nem önző nyereségvágyból, vagy hogy haszonhajtó vállalatok számára utakat találjanak fel, hanem tisztán minden fajú és nevü emberek iránt érzett rokonszenvből és azon vágytól indittatva, hogy ismerjék mindenütt az emberiség sorsát s azon mozgalmakat, melyek közt az emberiség él! Az emberiség sorsa iránt érzett érdekelttség teszi népszerűvé az útleírásokat, melyek által sokan, a kik szülőföldjük határát soha át nem lépték, szellemileg bejárják a földgömböt s baráti és testvéri ismeretséget kötnek a délv és földszark lakóival.

Eddig a közönséges emberekről szóltunk. De ha magasb műveltségű lelkeket teszünk vizsgálódásunk tárgyaivá, úgy találjuk, hogy ezek határtalanul kiterjeszthetik a maguk rokonszenvüket és az emberiség legtávolabb levő tagjaival is szoros viszonyt tudnak kötni. Az irodalom és tudomány emberei, a világ minden nemzetei között szétszorva, irodalmilag szívesen egyesülnek, megtanulják egymás nyelvét, gondolataikat és fölfedezéseiket készségesen kicserélik, kutatásra, szemlélődésre, történeti és bírálati vizsgálódásra társulatókat alkotnak, a melyekbe a legtávolabbi tartományok szakfériai részt vesznek és a tudomány fejlődésében, mint közös ügyben örömet találnak. És a különböző országok tudós embereinek az ész ezen nagy köztársaságában való egyesülése által a tudomány oly rohamos fejlődést nyert, ami a megelőzőtt korszakokban példátlan volt. Hasonlóképen az emberbarátok, főleg a kik ugyanazon emberbaráti célokért lelkesülnek, örömmel vesznek hírt a különböző népek között elért reformokról, jól esik tudniok, hogy a jótékonyság nagy ügye, a melynek ők is áldozatot kívánnak hozni, közel és távol barátokat és szövetségeseket nyers a legtávolabbi eredmények ép úgy áthatják szívöket, mint a saját magukéi.

Mindezek felett az egyetemes emberiség öntudatos életközössége a legmélyebben érezhető a vallás birodalmában. Itt a legfogékonyabb természetünk a társas élet iránt. Egyszerű elgondolása annak, hogy a földön még számosan vannak, a kiknek vallásos hite, reménye és szeretete a miénkkel közös, az ihletéshez hasonló lelkesülésre ragad mindnyájunkat. A kegyes lelkü ember új buzgósággal imádkozik, midőn tudja, hogy megszámlálhatlan kegyes lelkek egyesülnek vele azon egy Isten és Atya imádásában, a ki mindnyájuk felett van és a kiben mindnyájan vagyunk; midőn érzi, hogy ez a lelki szövetkezet nem szoritkozik a mi kis világunkra, hanem kiterjed miriárd világokon egy fönséges templommá, a melyben Isten lakozik; midőn érzi, hogy az ő dicsőítő hymnuszát viszhangozzák az angyalok égi karai, hogy az ő kegyes érzelmei öszhangzanak az Isten megszámlálhatlan lelki teremtményeinek érzelmeivel és örömeivel az egész világegyetemben és hogy ő már a jelenben is élő tagja egy halhatatlan szervezetnek, a mely hova-tovább mind tökélyesebbé lesz; midőn a nemzetek, sőt az egész emberiség közötti különbségek is összeolvadnak a menny szent és áldott társadalmának szeretetében és örömeiben.

II. És most vizsgáljuk meg közelebbről az egyetemes egyház ezen egységének körét: meddig terjed és kiket ölel fel magában, hogy gondolatainkat és érzéseinket, reményeinket és működési irányelveinket illetőleg annak megfelelő magaslatra emelkedhessünk.

Egy test és egy lélek vagytok. Krisztusnak egy, nem több egyháza van. A keresztények mindnyájan egy közönséget alkotnak. Legyenek bár szétszakadozva, elkülönözve, megoszolva: egy főhöz való tartozásukban, egy hit és szellem osztályosságában egy oly egyesítő elvet birnak, a mely jóllehet most nem méltányoltatik eléggé, soha meg nem semmisíthetetik és a mely végre is minden hívőt láthatóan és feloldhatlanul egygyé fog forrasztani. A keresztény vallásnak, mint a szeretet vallásának természetéhez hozza magával, hogy a kik azt elfogadják, egy társaságot formálnak. A keresztény egyesülés a keresztény vallással együtt jár s ennek terjedésével terjed. Alapigénk általában ezt tanítja nekünk.

1) Ha már a keresztények egyetlen egy testületet alkotnak, ebből következik, hogy nemcsak a különböző nevezetű s a világon szétszortan levő keresztények vannak egymással közeli viszonyban, hanem az égiekkel is szoros összeköttetésben állanak. Mindnyájan egyformán a Krisztuséi levén, a keresztények a földön ugy, mint a mennyben szüksépkép bele vannak foglalva amaz egy testbe, a melyet ugyanaz a fiúsági szellem hat át, a mely az Isten gyermekeinek egész nagy családját lelkesíti. Következéleg ezek egymáshoz a legbensőbb viszonyban állanak most is mindenütt.

Ezen két osztályt közönségesen a vitézkedő és diadalmaskodó egyház nevezete alatt szokás említeni. De ezen szavak csak ama viszonylagos körülményeket jelzik, a melyek között ugyanazon testület különböző tagjai időszerint vannak. A vitézkedő és diadalmaskodó egyház egy egyház, és közelg az idő, melyben ez a megkülönböztetés elenyészik és a melyben Krisztus minden követői, ugyanazon győzelemtől megkoszoruzva, közös fejük körül ugyanazon látható testületbe gyűjtetnek össze. Ezt a tant fejezi ki a szentírásnak gondolatban és nyelvben egyaránt kiválóan nagyszerű és emelkedett helye a zsidókhöz irt levélben, a hol az író így szól: „Járultok a Sion hegyéhez és az élő Isten városához, a mennyei Jeruzsalemhez és a sok ezer angyalokhoz, a közönséges gyűléshez és az első szülötteknek gyülekezetökhöz, kik beirattak mennyben és a mindeneknek bírái-

jukhoz, az Istenhez és a tökéletesekké lett igazaknak lelkekhez." Más szókkal: a Krisztus egyházával való lelki egyesületnél fogva a szentekkel való benső és valódi közösségbe léptünk, a mely annál erősebb és kiterjedtebb lesz, minél közelebb jutunk mi és ők a mennyei dicsőség felé.

2) Először is a mennyei keresztények helyzetét tekintve, a kik életökben a szentségnek és szeretetnek Krisztus követői között minél nagyobb elterjedésén munkáltak, merőben hihetetlen, hogy halálukban lelköknek ezen nemés hajlamát úgy levetköznék, mintha a mulandó testnél az sem érne többet. Mert mi a menny, a melybe ők beléptek, ha nem a szeretet tökélye, minden nemés indulatnak zavartalan öszhangja? Feltehetjük ugyan, hogy a pusztán földi természet vágyai távol esnek a megtisztult szellemtől, mindazáltal a kegyesség és jóság iránti ragaszkodásnak a léleknek a tökéletes életben való fejlődésével még erősülnie kell. A mennyben levő keresztényeknek a földön levő keresztények iránt érzett állandó rokonszenve előttünk minden kétségen felülivé lesz, ha hiszszük, hogy Krisztus tanítványai halálukban vele közvetlen személyes érintkezésbe lépnek. Emlékezni fogtok a Pál szavaira, hogy „a testet levetkezni annyi, mint az Úr előtt megjelenni." A keresztények találkozása a mi idvezítőnkkel nem lehet csak olyan, mint a mi találkozásunk egyik a másikkal, mert a jövő életben a léleknek lélekkel való érintkezése minden bizonynal szorosabb kell hogy legyen, mint itt a földön. Amazoknak az ő szellemével oly érintkezésök van, a minőt itt a tökélytelen emberek között a legszorosabb barátság sem enged meg. Jézus lelkében a barátság érzelme az uralkodó. Barátság az ő valódi lénye. Én meg vagyok arról győződve, hogy ugyanaz a nagy szeretet, mely Krisztust a kereszt kinszenvedései között fentartotta, az ő jelen megdicsőült állapotában állandóan kisugárzik földön levő követőire s ezeknek tökéletesedése és teljes megváltatások iránti szakadatlan törekvésben nyilvánul. A keresztények a mennyben Krisztus ezen szeretete mélyébe a szellemi látás új világosságával tekintenek, mely „minden ismeretet feljül halad," míg ők magok is „teljesek lesznek Isten dicsőségével." Ennélfogva lehet-e csak képzelnünk is, hogy a mennyei keresztények ezen isteni érzelem légköret élvezve, a mely az égből szüntelen a földre száll, és ezen mindeneiket átölelő szeretet meleg és vonzó sugarai között élve, elfordíthatnák tekintetöket itt a földön levő egyházzal? Midőn fejökkel a Krisztussal még szorosabb viszonyba

jőnek, elszakadhatnának-e a tagoktól, a kik oly kedvesek és közel állók hozzá, hogy az ő testéből való testnek mondatnak?

Nem kétlem, hogy a keresztények, kik a szellemi világba jutottak és megszabadultak az önzés salakjától, a mely szeretetöket itt e földön megzavarta, ott oly szeretettel tündökölnek, a melyről nekünk halandó állapotunkban jóformán még fogalmunk se lehet. Némi megfogást azonban 'szerezhetünk magunknak arról, az irás éme szavai után: „az igazak fénylenek mint a nap,“ ezen ragyogó szolgálja a legfőbbnek, a ki világosságban lakozik. Hiszen ki tudná csak fel is tenni, hogy a jó emberek, kik az egyház kebelén nevedtek s abban a mennyei életre elkészültek, halálukban attól hidegen elforduljanak, hogy azok a vértanúk, kik az egyházat jobban szerették, mint az életet s annak védelmében szenvedett lángok között emelkedtek az égbe, szakithatnának annak érdekében kifejtett buzgalommal, melynek dicsőségük koronáját köszönhetik? Az üldözés tüze nem emészthette meg, csupán megtisztithatta és fokozhatta ezt az isteni buzgalmat. Meg vagyok győződve, hogy nagy, ámbár közönséges tévedés azt tenni fel az eltávozottakról, hogy ők annyira el lennének merülve létük új módjában, miszerint az előbbiről teljesen megfejtkeznének. Feltenni róluk, hogy ők a világról, a melyben élni kezdetek, teljesen megfejtkeznek, annyi mint ezt az életet értéktelenné tenni, annyi mint egy sereg hiábanvaló tapasztalatot kitörölni az élet könyvéből. Azt gondolni, hogy ők közönnyel tekintenek erre a világra, hol az ők mesterök életének szintere volt s még most is látszanak rajta lábainak nyomai, a mely oly benső összeköttetésben áll jelleme nyilvánulásával s folytonos gondjának tárgyát teszi, annyi mint halottakká tenni őket a mester jóra irányult dicső szándéka iránt. Kétséget nem szenved, hogy ők a mi világunkról egészen más érzelmekkel gondolkoznak, mint a minők egyszer őket lelkesítették. Rájok nézve amazoknak fénye elhomályosult új hajlékuknak ragyogása között. Az embereknek egy nap előnyeiért folytatott küzdelmei és versengései előttük gyermekies dolgoknak, sőt bünösöknek látszanak. Előttük ezen világnak különös becsét az ad, hogy azt ugy tekintik, mint a halhatlan lélek szülőhelyét, mint iskolát, melyben a lélek a menyországra neveltetik. De mint ilyen, végetlen nagybecsü s arra mély érzéssel tekintenek.

Az előadottakban egy felette tiszteletreméltó sajátságát ismerjük meg azon viszonynak, melyet a kereszténység hozott létre követői között. Ez egy örökös és folyton növekvő viszony. A küzdel-

mek és szenvedések egy nemzetért, melynek megvan a maga keletkezése s gyorsan siet kitüzött határához, a mely hanyatlásával és bukásával rövid idő multán elenyészett és csaknem elfeledett birodalmak sorsában osztozik, elmosodhatnak a hazafi lelkeről. A halál elszakíthatja azt a köteléket, a mely az embert nemzetéhez füzte s véget vethet nemcsak annak érdekében kifejtett törekvéseinek, hanem sorsa iránti rokonszenvének is. De a kereszténnyel ez nem történhetik meg. A ki az egyetemes egyházért munkált és szenvedett e földön, az egy halhatatlan ügynek, egy oly társaság érdekeinek szentelte tehetségait, a mely tuléli a napot és csillagokat és a mely égi eredetü levén, az ég felé irányul s ott tökéletességre kíván jutni. A halál őt nem ragadhatja ki egyházából, sem összeköttetését azzal nem gyengitheti meg a legkisebb mértékben is. Ellenkezőleg, elmegy egyesülni ezen társulat diadalmas, megtisztult és megáldott részével, a kik között az ő vonzalma itt alatt vitézkedő testvérei iránt, a helyett hogy kialunnék, új láng-ra gyul.

Azon módokról, a melyek által a keresztények a szellemi világban a maguk vonzalmukat a földön levő keresztények iránt ki nyilatkoztatják, az általok tett szolgálatokról és segélyről, nem kísérlem meg szólani. Azt a tant, hogy ők, mint a kegyelem szolgái jelennek meg a halandóknak, hogy ezen küldetésökben az angyalok tisztét teljesítik, a kikhez hasonlókká lesznek, jóllehet a józan ész ez ellen semmiesetre se tiltakozik és a szív azt örömmel fogadja, miután nem alapszik a kijelentésen, csak fenntartással kell elfogadni. De van egy tiszt, mely által a megdicsőült lelkek a földön levő egyházzal tényleges és áldásos összeköttetést tartanak fenn, a melyről kételkednünk nem lehet. Krisztus példájával szemük előtt, a ki szüntelen közbenjár az emberekért, és azon előjognál fogva, mely szerint közelebb jutottak Istenhez, mint a míg a testben voltak: kételkedhetünk-e a felett, hogy könyörgéseikben megemlékeznek kísértetek között levő testvéreikről, a kik azt a harcot harcolják, a melynek terheit és fájdalmait ők tapasztalatból ismerik? Utolsó lehelletökig könyörögvén az egyházért, feltehetjük-e, hogy jelen felmagasztosult állapotukban, midőn kérésöknek, mivel az tisztább szívből származik, eredményesebbnek is kell lenni, imádásuknál ezt a szent kötelességet nem teljesítenék? Mi jogosít fel minket azt gondolni, hogy az ima csupán a földre szoritkozik vagy hogy annak

ereje meggyengülhet a mennyben? Meg van-e ott tagadva a keresztényektől amaz előjog, mely itt meg van adva, hogy Isten áldását kérhessék barátaikra és testvéreikre? Én nem kétkelem, hogy az angyalok örömteljes dicsérete között a szeretet közbenjárói kevésbé elragadó, de gyöngédebb hangja is hallható. Majd talán megtudjuk, hogy Isten trónjához nem emelkedhetik kedvesebb áldozat, mint a szentek kérése az ők szenvedő s ezen próba-helyen veszélynek kitett testvéreikért. Ezekben egy magyarázatát adtam a mennyben s a földön lévő keresztények közötti élő összeköttetésnek.

3) Lássuk most, miként folyhat be a földön levő keresztény a maga részéről ezen egyesülésre? Az emlékezet és remény által; visszatekintve az elköltözött szentek életére és jellemére, míg ők szintén e világ lakói voltak s örvendező szívvvel előlegezván az ők társaságukat a jövő világban. A maga vallása szellemétől áthatott keresztény hálás megemlékezés által tartja fenn a viszonyt azokkal, a kik előtte elmentek, főleg a jelesebbekkel, kiknek az egyház érdekében tett szent szolgálataik és áldozataik őket a tisztelet koszorujával övezte körül. Az ilyen keresztény nem tekinti a maga vallását csupán a jelen pillanat áldása gyanánt, hanem a legmélyebb érdekekkel tanulmányozza annak mult történeteit. Megemlékezik arról, hogy vallása hosszú századok során jött le hozzá s azt az ő születését megelőzőleg élt és meghalt milliók meggyőződése, szenvedései, imái és erényei adták át neki. Vallásáról örömmel gondolkozik a Jézus által mondott hasonlat szerint, mint egy magról, mely századokkal ezelőtt lón a földbe elvetve s nevedést a mult okmányai-ban feljegyzett legszentebb egyének könnyei és verejtéke, vére és aggodalmas gondjai által nyert. A z i g a z k e r e s z t é n y r e n é z v e n i n c s o l y m e g h a t ó t ö r t é n e t, m i n t a z e g y e t e m e s e g y h á z é. Lelke egyesül a tiszta és kegyes lelkekkel, a kik kitartással ragaszkodtak ahoz a veszélyben, a kik a kereszt kinszenvedései alatt szellemi paizszsal felfegyverezve vívtak érette, a kik önfeláldozásukkal, szenvedéseikkel és halálukkal győzedelmeskedtek a gonosz hatalma felett. Az apostolok, a mint ezek minde- nekét eltürni és mindeneket legyőzni tudó szeretettel felfegyverezve, a keresztény igazságot vad és barbar népek között a föld végső határáig elterjesztik, előtte az elhírhedt hősök és törvényhozók felett magosan állanak, mint az emberi természet legfönségesebb és legmegragadóbb alakjai az ó-kor homályos régióiban. Érzi személyes kötelezettségét a Krisztus ezen megpróbált követői hite és ragasz-

kodása iránt s áldást mond rájuk a munkáért, melynek gyümölcseit ő naponta élvezi. Az emlékezet által nekünk ily módon ép oly igazi érintkezésünk van a megdicsőült szentekkel, mint a minő van a még itt élőkkel. Jóllehet ők már halottak, mégis szólnak hozzánk. S boldogok vagyunk, ha meg tudjuk nyitni lelkünket az elköltözöttek befolyásának s benső viszonyt tudunk fentartani azon nagyokkal és jókkal, a kik minket a béke világában megelőztek.

Az elköltözöttek és megdicsőültek e szerint távol régiokról és messze időkről szólnak mi hozzánk. De közelebbi időkről és családiasabb eseményekről is szólnak. Valóban, községeinkben és házainkban nincs hely, a mely meg ne lenne szentelve az ők áldott képe által. Mily jól esik nekünk az ők jelességeikre, főlényükre, szemben ezen világ ajándékaival megvesztegethetlen egyszerűségükre, az általok tanusított mérséklettségre, az általok birt szabadelvűsége s azon öntudatosságra emlékezni, melylyel magukat az isteni kegyelem bizományosainak tekintették. Történetük korszakai, a melyre gondolatinkkal a legörömeztobb visszazállunk, azok, a melyekben ők soha nem ingadozó elvszilárdságot és soha nem lankadó szereteteljességet tanusítottak; a melyekben arczuk az Isten iránti önzetlen és legyőzhetlen bizalom fényétől tündöklött. Mily bizonyos meggyőződést kell nekünk érzeni a jóság ezen nemes formáinak örökkevalóságáról és halhatatlanságáról! Mily bizonyosság örvendeztet meg minket, hogy ezek a barátink egy dicsőbb világba költöztek, midőn azon világ derült szelleme ragyogott arczukon e földön is! De midőn a jók minket elhagynak, emlékezetünk történetünknek nemcsak kitünő oldalával foglalkozik. Nekünk mindenesetre jól esik oly tényeket idézni vissza emlékünkbé, a melyek erre méltók és általános elismerésben részesültek. De mily kedves dolog azon nemes, zajtalan és folytonos erényekről is megemlékezni, a melyeknek köre az otthon volt s a családi élet magányára vetették szelid sugaraikat, a melyeket talán a miénken kívül senki sem látott, a kegyességnek és szeretetnek oly teljét mutatván nekünk, a minőt egy közcselekedet se tudott volna létrehozni? Mily meghatók a visszaemlékezések a szeretet munkáira, mely áldozatokat hozott a nélkül, hogy azokat áldozatoknak tartaná, és saját bánatát elfojtotta, hogy azzal a másokét ne nevelje, a mely elhordozta a mások gyengeségeit, jóllehet soha sem is látta őket. Mily áldásteljes a visszaemlékezés a követelés nélküli kegyességre, a mely nem tett külső czégért a maga tetteinek, hanem minden zaj és lárma nélkül uralt minden

gondolatot és cselekedetet s lemondásban, kitartó kötelességben és dicsekedés nélküli szeretetben hatott szüntelen.

A jók és szentek befolyása a jelen világra ennél fogva nem szoritkozik csak földi életökre. Hiszen mikor oly kedvesek, oly vonzó, oly erőteljesek minket vezérelni és megnyugtanni, mint mikor a halál őket tőlünk elszakította? Ekkor érezzük igazán, hogy a mi lelkekben tökéletes volt, biztosítva lőn. A földdel való érintkezés által többé semmi szeny hozzájuk nem ragadhat. Mint a csillagok elfoglalták helyöket a tisztaságnak és békének régiójában. Égi szentség és kellem fényruhájába öltözve jönnek előnkbe. Nem kell-e nekünk őket gondolatban követni magas lakhelyökbe s tőlük istenibb bölcseséget tanulni, mint a minőt a földön tanítottak?

Higyjük azt is, hogy ők szintén magokkal viszik hátrahagyott szeretteiknek minden emlékét. Ennek a földnek, hol erkölcsi lényök kifejtését megkezdették, a hol először hallották meg a lelkiismeret szavát, először érezték a szeretetet, első csatájokat vívták s első győzelmeiket nyerték, a leggyöngédebb összeköttetéseknel fogva örökre becsesnek kell maradni előttük. A jó barátok, a kik őket áldották és a jó barátok, a kiket ők megáldottak, soha sem száműzethetnek keblökből. Igaz, hogy egy időre tőlünk elváltak, de azért minket el nem felejthetnek. Szívök, mely oly sokáig dobogott értünk, most is dobog, csendesebben ugyan, de mélyebb érzéssel. Szeretnek minket. Mi szentebb érdek tárgyai vagyunk előttük most, mint vala. És ez az érdek azon arányban szilárdul, a mily arányban a megdicsőültekhez hasonlatosabbakká s társaságukra méltóbbakká leszünk.

De a keresztény a maga égi testvéreivel nem csak erényeik hálás emléke által tartja fenn az összeköttetést. Még szorosabban hozzájuk köti őt a remény. Nem úgy emlékszik rájuk, mint a történelem mumiáira, a kiket csak a hagyomány okmányaiból lehet megismerni. Ők még élnek s ugyanazon szerves test tagjai, a melynek ő is tagja. Már érzi a testvériséget velök. A mi által hozzájuk van kötve, az több mint távolról való bámulás, ez szoros és szíves barátság. Móhon előlegezi a jövő létet, mivel ott találkozni fog a tiszteletre méltó halottakkal, kiknek szellemével táplálkozik most is életirataik, történetök és munkáikból. Örömmel gondol arra, hogy majd hallani, látni s családias érintkezésbe fog jöni ihletett prófétaikkal és szent költőkkel, emberbarátokkal és bölcsékkel, tudósokkal és művészekkel, a közélet nagyszivü hőseivel, kiknek jelleme

és tettei tiszta szándékot és nemes vágyakat érleltek meg benne s ezen felmagasztosult remények azok dicső magaslata fölé emeli. A tér, mely őt tőlük elválasztja, naponként kisebb lesz, s jelen homályos fogalma róluk nemsokára tiszta, teljes, benső és személyes ismeretséggé válik. A hitben állhatatos lévén, bizik benne, hogy azok örömmel fogadják s iktatják be a maguk társaságába. S ezen bizalma nincs is helyes alapok nélkül. Ha az angyalok örvendenek egy bűnös megtérésén, lehet-e azon kételkednünk, hogy a mennybe érkezése egy léleknek, mely a földi harcot már bevégezte és a halhatatlanság koronáját elnyerte, ne lenne örvendetes esemény az ők jóakaratu társaságának. Valóban, dicső és dicsőítő remény, hogy minket a tiszteletre méltók és kitünők, az alázatosak és nemesek, a kik előttünk eltávoztak a világosság hazájába, fognak ott üdvözülni. De ne féljünk e reménynek helyet adni keblünkbe. Mert Krisztus, az első annyi testvéreink közül nem tekinti munkáját bevégeztnek addig, míg kérése nem teljesül, hogy mindazok, a kik őt szeretik és benne hisznek, vele egyek legyenek és egyek legyenek egymással is, mint ő és az Atya egyek és a hol ő van, ott legyenek ők is.

Midőn a földön levő keresztények és a mennyben levő keresztények közötti egyesülés reményéről beszélek, legyen szabad megvallanom, hogy ezen tárgyat illető érzelmeim kiválóan megszilárdultak lelkemben katolikus országok látogatása által. Tudom, hogy e nyilatkozatom gyanussá teheti nézeteim helyességét. De nem kell kételkednünk abban, hogy a katolikus egyház tévelygései között az őszigazságnak számos maradványai találhatók. A reformatio rohamos és kimélytelen heve számos elvet és gyakorlatot megvetett, a melyek tiszteletünket és utánzásunkat megérdemlik. A katolikus egyház, a mint tudva van, az elköltözött szentek emlékét kiváló tisztelettel ápolja s azoknak barátságát keresi. S mindamellelt, hogy vallásuk ezen iránya számos babonát szült, bölcsen cselekedtek, arra törekedvén, hogy megsokszorozzák az élet fájának ezen csiráit az által, hogy fenntartották azon szent férfiak és nők példáit, a kiknek a kereszténység a maga tavasz-korában oly sokat köszönhetett. Ezen tartományokba én is jó adagával léptem azon közönynek, a mely a protestánsoknál a katolikusok visszaélései félelméből származott. De a midőn a szobrok és festmények figyelmemet fölébresztették s lelkemet Krisztusnak az egyház első korszakbeli hű követőire vonták, midőn anyjának Máriának égies szeretetén

elmerengtem, midőn főleg a vértanút az ő utolsó órájában szemléltem és láttam csudásan összevegyülni arczán a keresztthalál kinjával a halhatatlanság öröme, a rendithetlen bizalom, nyugodt állhatatosság, hősi bátorság és gyöngéden megbocsátó szeretet ragyogó sugarait — jobban éreztem, mint bármikor azelőtt, hogy ezeknek az első tanítványoknak méltó igényök van a mi hálás szeretetünkre. Éreztem, hogy az ők szenvedésteljes haláluk jövő időkre lelkesítőleg hatott ki s azokká tették őket, a mik most is, örökös tagjaivá az áldottak ama gyülekezetének, a melyhez tartozni vágyakozom én is. Örömet találtam abban, hogy ugyanazon egy fő iránti tisztelet által velek egygyé lehetek, s jóllehet most az időben távol vagyok is tőlük, reméltem, hogy egy napon megköszönhetem nekik hűségöket azon dicső evangeliumhoz, mely az én minden reményeimet kifejlesztette.

III. Barátim, nem foglalkoztam volna oly hosszasan a mennyben és a földön levő keresztények ezen közösségével, ha nem tartanám ezt az igazságot gyakorlati szempontból kiválóan fontosnak. Néemelyek egy tanítást sem tartanak gyakorlatinak a közönséges kötelességek aprólékosságig menő fejtegetésén kívül. Pedig tényleg a vallásban azok a leggyakorlatiasabb szemlélődések, a melyek a legnemesebb érzelmeket ébresztik fel és a cselekedetek legnemesebb rugóit érintik. És a most fejtegetett tárgy kiválóan alkalmas a szellemi világról való meggyőződésünknek életet és elevenséget adni s lelkünket feljül emelni a porias gondolkozás-módon, a melybe oly hajlandó elsülyedni. A mennynek vonzó erőt az ottlevő lények adnak. S habár az Isten jelenlétének gondolata elégséges lánggra lobbantani mi bennünk a menny iránti forró vágyat, mindazáltal ezt nagyban elősegíti az a meggyőződés, ha a mi Atyánk házáat úgy tekintjük, mint hajlékát mindazon kitünőségeknek, a kiknek élete a földet megszentelte. A mily mértékben egyesülünk gondolatban az elsőszülöttek társaságával és egyházával, abban a mértékben tanuljuk megbecsülni saját szellemi tehetségeinket, melyek egyedül tehetnek minket méltókká ily magas társaságra.

Szerencsétlenségünkre azonban az ily természetű szemlélődések sokak előtt nem csak minden gyakorlati hasznot nélkülözőknek, hanem a képzelődés valótlan költeményeinek tetszenek. Ezek előtt mindaz, a mi jelen tapasztalatunk körén kívül esik, csak visio és képzelődés. Rájok nézve a szellemi világ nem létezik. És a maga-

sabb rendű lények eszméjét, jóllehet ezt az irás oly világosan tanítja s minden hagyomány bizonyítja, csak kételkedve fogadják. Pedig ha a kijelentés hitelre méltó, az ég és föld közötti közlekedés a legbizonyosabb. A feltámadott és megdicsőült Jézus Krisztus, ki egykor itt alant élt, most a magasban él, még pedig nem közönyös szemlélőként, hanem mint hatalmas tényezője az egész emberi nemzetet illető jónak. Határtalan szeretetéből megbizott angyalokat küld ő szerteszét a világba, az idvesség minden örököseinek szolgálatára. Közel hozzá vannak a keresztények, a kik hittel távozván el innen, most vele együtt éreznek és együtt munkálnak mindig terjedő egyháza növekedésének előmozdításában. És a lélekre nézve, a mely le tudja rázni magáról a föld nyügeit és szabadon tudja gyakorolni szellemi erőit, ezek a nézetek ép oly józanoknak és észszerűeknek tünnek fel, mint a mily vidámitók és fölemelők.

Mily hasonlíthatlan méltóságú az egyetemes egyház, a mint mi azt most tárgyaltuk! Terjedelmére nézve minden más társulatot feljülmul, a maga széles körébe gyűjtve az Isten trónja körül tökéletesekké lett szellemeket, szent embereket és az Atya gyermekeit minden nemzetből. Tartosságára nézve nem csak az idők rázkódásait kiállotta, tulélvén birodalmokat és államokat, a melyekben gyökeret vert s azoknak lehanyatlása után még most is elévülhetlen teljességben virágozván, hanem hivatva van a természeti világ jelen rendjét is tulélni s dicsőségről-dicsőségre haladni a világegyetem régióiban, annak minden változásai között. Mily örvendeztető a bizalom, hogy mi már most egy oly királyság polgárai vagyunk, a mely örökre állandó, tagjai egy közönségnek, mely soha el nem mulható élet elve szerint van szervezve.

Midőn mi a hit és remény által magunkat azon világba helyezük át, hol az emberi természet minden büntől és fájdalomtól ment és ott látjuk minden idők és országok jó, igaz, bölcs és kegyes lelkeit — egy sokaságot, melyet senki meg nem számíthat — új életre, új erőre, új barátságra, a megmérhetlen teremtés új szemlélésére, a magasabb rendű lényekkel és Istennel együtt munkáló szeretet új szolgálatára lelkesülve — oh, akkor nyilvánvalóvá lesz előttünk a halhatatlanság megható magasztossága, akkor hálás szívvvel érezzük, hogy a léleknek ezen szülőhelye és iskolája méltó az ő isteni teremtőjéhez és a maga felséges rendeltetéséhez.

Annakokáért, mivelhogy ennyi sok bizonyosságoknak fellege áll körülöttünk, szilárd és örömteljes bizalommal hor-

dozzunk el minden szenvedést, teljesítsünk minden kötelességet, fogadjunk el minden áldozatot, töltsük be az egyetemes és részrehajlatlan szeretet törvényét s mint saját ügyünket, karoljuk fel az igazság, jog, emberiség, szabadság és szentség ügyét, a mely minden jók ügye levén, nem lehet, hogy a gonoszság minden hatalmán győzelemre ne jusson. Erősödjünk meg abban a boldogító meggyőződésben, hogy minket mindenütt és mindenkor átkarol, áthat, őriz, vezérél és fenntart az Atya és Barát hatalma, a kik rólunk soha meg nem felejtkezhetnek, és hogy mindazok a lelkek, a kik a földön a legtökélyesebb Egy-et keresni, ismerni, szeretni és szolgálni kezdték, az égi hazában ismét egyesülnek s üdvözölve lesznek együttesen a világegyetem szabadságában és az ő jelenlétének állandó világában.
